Halise Devrimci Özgüven

1968 Ankara doğumludur. 1991'de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Psikiyatri uzmanlık eğitimini aynı üniversitede 1996'da tamamladı. 2004'te doçent, 2009'da profesör unvanını aldı. Halen Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD'de, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sinir Bilimleri AD'de, Ankara Üniversitesi Beyin Araştırmaları ve Uygulama Merkezi'nde öğretim üyesi ve araştırmacı olarak görev yapmaktadır, Ankara Üniversitesi Beyin Araştırmaları ve Uygulama Merkezi fNIRS Laboratuvarı'nın kurucusu ve sorumlusudur. Türkiye Psikiyatri Derneği ve İntiharı Önleme Derneği kurucu üyelerindendir ve halen İntiharı Önleme Derneği Başkanı'dır. Türkiye Psikiyatri Derneği Şizofreni ve Diğer Psikotik Bozukluklar ÇB, Duygudurum Bozuklukları ÇB, Krize Müdahale ve İntiharı Önleme ÇB üyesidir.Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları'nda İki Uçlu Bozukluk Sağaltım Kılavuzu (2010), Şizofreni Tedavi Kılavuzu (2005), Şizofreni ve Diğer Psikotik Bozukluklar - Temel Kitap (2007, 2018) yazarlarındandır. Türk Psikiyatri Dergisi Yayın Kurulu ve Psikiyatride Güncel Dergisi Danışma Kurulu üyesidir. Başlıca çalışma alanları şizofreni, duygudurum bozuklukları, intihar davranışı ve nörogörüntülemedir.

Mustafa Sercan

1956 Gaziantep doğumludur. 1981'de İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Uzmanlık eğitimini 1987'de İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri AD'de tamamladı. Askerlik görevini Girne Asker Hastanesi'nde yerine getirdi. Zorunlu Hizmeti için atandığı Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde 1989 – 2007 arasında uzman hekim ve daha sonra klinik şef yardımcısı olarak çalıştı. 1991'de Psikiyatri Doçenti unvanını kazandı. 2007'de Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD'de öğretim üyesi olarak görev aldı. 2008'de profesörlüğe atandı. 2015'de emekliliğe ayrıldı. 2016'dan bu yana İstanbul Okan Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesidir. 1990'dan bu yana Türk Nöropsikiyatri Derneği ve Türkiye Psikiyatri Derneği'nde farklı organlarda yönetici olarak görev aldı. Merkez Onur Kurulu Üyeliği, Psikiyatri Yeterlik Kurulu Başkanlığı görevlerini yürüttü. Adli Psikiyatri ÇB, İnsan Hakları ve Etik ÇB, Ruhsal Travma ve Afet Psikiyatrisi ÇB, Nörobiyoloji ÇB, Psikiyatri ve Türkçe ÇB, Krize Müdahale ve İntiharı Önleme ÇB üyesidir. 2011'den bu yana Psikiyatride Güncel Dergisi Yayın Kurulu'nda görevlidir. Halen Yayıncılık Kurulu Üyeliği ve Psikiyatri'de Güncel Genel Yayın Yönetmenliği görevlerini yürütmektedir. Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları'nda Adli Psikiyatri Kılavuzu (2007, 2014), Şizofreni ve Diğer Psikotik Bozukluklar - Temel Kitap (2018), Sürücü Ehliyeti ve Psikiyatrik Muayene Yönergesi'nin (2011) yazarlarındandır. Çalışmaları afet psikiyatrisi, etik ve adli psikiyatri alanlarında yoğunlaşmıştır.

© 2019 Türkiye Psikiyatri Derneği (Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Türkiye Psikiyatri Derneği'nin yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.)

ISBN: 978-605-81674-7-6

1. Baskı: Ekim 2019, Ankara
Baskı Adedi: 1000

Yayına Hazırlayanlar
Halise DEVRİMCİ ÖZGÜVEN
Mustafa SERCAN

bayt

Yayın Hizmetleri
BAYT Bilimsel Araştırmalar Basın Yayın ve Tanıtım Ltd. Şti.,
Ziya Gökalp Cad. 30/31, 06420 Kızılay, Ankara
Tel: (0312) 431 30 62
www.bayt.com.tr

Baskı:
Miki Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Matbaacılar Sanayi Sitesi
1516/1 Sokak, No: 27, Yenimahalle / Ankara
Tel (0312) 395 21 28

Baskı Tarihi: 21 Ekim 2019

TÜRKİYE PSİKİYATRİ DERNEĞİ
KRİZE MÜDAHALE VE İNTİHARI ÖNLEME ÇALIŞMA BİRİMİ

İntiharı Anlama ve Müdahale
Temel Kitap

Yayına Hazırlayanlar
Halise DEVRİMCİ ÖZGÜVEN
Mustafa SERCAN

Çalışma Birimleri Dizisi – No: 28

İçindekiler

Yazarlar vii

Önyazı ix

1 **Kendine Kıymanın Zaman İçindeki Yolculuğu** 1
Mustafa SERCAN

2 **İntihara İlişkin Toplumbilimsel Kuramlar** 37
Ayşegül DURAK BATIGÜN, İpek ŞENKAL ERTÜRK, Burcu KÖMÜRCÜ

3 **İntihara İlişkin Psikanalitik Kuramlar: Freud ve Sonrası** 64
Fazilet CANBOLAT, Tülin GENÇÖZ

4 **İntihara İlişkin Psikanalitik Kuramlar: Lacan** 73
Fazilet CANBOLAT, Selin UÇAR, Sezin AYDOĞ, Faruk GENÇÖZ

5 **Kişilerarası Psikolojik İntihar Kuramı** 85
Mehmet ESKİN

6 **İntihar Davranışı: Tanım, Epidemiyoloji ve Risk Etmenleri** 93
Bedriye ÖNCÜ

7 **Psikiyatrik Hastalıklarda İntihar Davranışı** 111
Burçin ÇOLAK, Halise DEVRİMCİ ÖZGÜVEN

8 **İntihar Davranışının Nörobiyolojisi** 134
Halise DEVRİMCİ ÖZGÜVEN, Yağmur KIR

9 **İntihar Davranışında Nörogörüntüleme Bulguları** 161
Bora BASKAK, Yağmur KIR

10 **İntihar Riskinin Değerlendirilmesi** 180
Halise DEVRİMCİ ÖZGÜVEN, Mehmet ESKİN

11 **İntihar Davranışının Değerlendirilmesinde Psikometri ve Ölçüm Araçları** 199
Mehmet ESKİN, Tolga KÖSKÜN

12 **İntihar Girişimlerinde İlk Yardım** 221
Halise DEVRİMCİ ÖZGÜVEN, İpek SÖNMEZ

13 **İntihar Davranışında Tedavi Stratejileri ve İntiharın Önlenmesi** 237
Çiğdem AYDEMİR

14 **İntiharın Bilişsel Davranışçı Modeli ve Terapisi** 248
A. Emre SARGIN, M. Hakan TÜRKÇAPAR

15 **İntihar Davranışında Psikanalitik Yönelimli Psikoterapilerin Belli Başlı İlkeleri** 269
Işıl VAHİP

16 **İntiharın Maliyeti: İntiharı Önleme ve Halk Sağlığı Stratejileri** 287
Aytül KARABEKİROĞLU

17 **Çocuk ve Gençlerde İntihar Davranışı** **303**
Pınar URAN

18 **Yaşlılarda İntihar Davranışı** **319**
Çınar YENİLMEZ

19 **Genel Tıbbi Durumlarda İntihar Davranışı** **331**
Çiçek HOCAOĞLU

20 **Cezaevi Nüfusunda İntihar Davranışı** **348**
Burcu Rahşan ERİM

21 **Askerlerde ve Polislerde İntihar Davranışı** **362**
Ali BOZKURT, Özlem HEKİM BOZKURT

22 **Gidenlerin Ardından** **375**
Altan EŞSİZOĞLU

23 **İntihar Davranışı Karşısında Yasalar ve Psikiyatri** **391**
Burcu Rahşan ERİM, Doğan YEŞİLBURSA

24 **Akut İntihar Tehdidi Olaylarında Hekimin Tıbbi Sorumluluğu Nedir? Yaşanılan Hukuksal Süreç** **401**
Yunus HACIMUSALAR

25 **İntiharı Önlemede Kullanılan Uzaktan Müdahale Yöntemleri** **410**
Gülin ÖZDAMAR ÜNAL, Duru KUZUGÜDENLİOĞLU

26 **İntihar Davranışında İnternet ve Sosyal Medyanın Etkisi** **424**
Neşe Burcu BAL, Nilay Sedes BASKAK

27 **Medya ve İntihar Davranışı** **435**
Serpil AYGÜN CENGİZ

Yazarlar

Çiğdem Aydemir, Doç. Dr.
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Sezin Aydoğ, Kl. Psikolog
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Neşe Burcu Bal, Uzm. Dr.
SBÜ Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Bora Baskak, Doç. Dr.
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Nilay Sedes Baskak, Uzm. Dr.
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Ayşegül Durak Batıgün, Prof. Dr.
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü

Ali Bozkurt, Prof. Dr.
Yüksek İhtisas Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD

Özlem Hekim Bozkurt, Uzm. Dr.
SBÜ Ankara Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatri AD

Fazilet Canbolat, Dr. Öğ. Üyesi
Uluslararası Final Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Serpil Aygün Cengiz, Prof. Dr.
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü

Burçin Çolak, Dr. Öğ. Gör.
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Burcu Rahşan Erim, Dr. Öğ. Üyesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

İpek Şenkal Ertürk, Arş. Gör.
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü

Mehmet Eskin, Prof. Dr.
Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Altan Eşsizoğlu, Doç. Dr.
Serbest Hekim

Faruk Gençöz, Prof. Dr.
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Tülin Gençöz, Prof. Dr.
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Yunus Hacımusalar, Dr. Öğr. Üyesi,
Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri A.D

Çiçek Hocaoğlu, Prof. Dr.
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD

Aytül Karabekiroğlu, Doç. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD

Yağmur Kır, Uzm. Dr.
SBÜ Dr. Abdurrahman Yurtaslan Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Burcu Kömürcü, Arş. Gör.
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü

Tolga Köskün, Arş. Gör.
Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Duru Kuzugüdenlioğlu, Prof. Dr.
Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Bedriye Öncü, Prof. Dr.
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Halise Devrimci Özgüven, Prof. Dr.
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

A. Emre Sargın, Uzm.Dr.
Serbest Hekim

Mustafa Sercan, Prof. Dr.
Okan Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

İpek Sönmez, Doç. Dr.
Yakın Doğu Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Hakan Türkçapar, Prof. Dr.
Hasan Kalyoncu Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Selin Uçar, Arş. Gör.
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Pınar Uran, Doç. Dr.
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Gülin Özdamar Ünal, Dr. Öğr. Üyesi.
Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Işıl Vahip, Prof. Dr.
Serbest Hekim

Çınar Yenilmez Prof. Dr.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Doğan Yeşilbursa, Doç Dr.
Serbest Hekim

Önsöz

Türkiye Psikiyatri Derneği Krize Müdahale ve İntiharı Önleme Çalışma Birimi Psikiyatride Güncel'in 2017/1 sayısını intihar başlığı ve içeriği ile düzenlemişti. Derginin bu sayısına gösterilen ilgi, bu alanda ciddi bir kaynak gereksinimi olduğunu gösterdi ve çalışma birimine bir kitap hazırlama konusunda cesaret verdi. ***İntiharı Anlama ve Müdahale – Temel Kitap*** bu çalışma biriminin yayına hazırladığı ilk kitaptır.

Yaşam insanın tüm varlığını ifade eder. Bir birey için yaşam kendi varlığı yanında kendi gelecek soyunun da temsilcisidir. Bu yönüyle sağkalım bir canlı için en güçlü dürtü, yaşamak amacı kendisi olan temel eylemdir. Bu böyleyken bunca yüksek enerjiyi etkisizleştiren ve tersine çeviren bir isteği, yani ölme isteğini anlamak ruh sağlığı profesyonelleri için güç, ama zorunlu bir mesleki amaç olma durumunda. Çünkü intihar insanların ruh sağlığı sorunlarının çözümü için çaba gösteren her ruh sağlığı profesyonelinin bir gün mutlaka karşılaşacağı ve baş etmek zorunda kalacağı bir durumdur. Bu alanda çalışan her profesyonel er ya da geç bir, belki birden fazla hastasını elinden gelen her şeyi yapmasına rağmen kaybetmektedir. Öyleyse nedeni ve güdüleyicisi ne olursa olsun insanın tüm varlığını intihar davranışı ile tehlikeye atması her zaman ciddiye alınması gereken bir durumdur.

Dünya Sağlık Örgütü intihar davranışını büyük bir halk sağlığı sorunu saymaktadır. Çünkü intihar davranışı, önlenebilir bir ölüm nedeni olmasının ötesinde, sonuçları bakımından son derece yıkıcı bir olgudur. Psikiyatri alanında hizmet ettiğimiz her hastada ortaya çıkabilir, hastalar dışında zorlanma yaratan yaşam koşullarına bir tepki olarak hasta olmayan bireylerde de görülebilir. Neden olduğu kayıplar, mutsuzluklar ve yitirilmiş yaşam yıllarının yanında, ulusal sağlık sistemleri için de ciddi bir ekonomik yük oluşturur.

Ruh sağlığı profesyonelleri intihar davranışlarını tanımalı, intihar riskini değerlendirebilmeli, bu konuda acil müdahaleyi ve uzun süreli etkin tedavi ve rehabilitasyonu yapabilmeli, önleyici yaklaşımları tanımalı, konuyla ilgili hukuki kavram ve uygulamaları bilmelidir. Bu ancak psikiyatri, klinik psikoloji ve psikiyatri hemşireliği eğitimi sırasında ve daha sonra sürekli mesleki eğitimin bir parçası olarak, bu alana yeterli zaman ve önem verilerek yapılabilir. Bu süreçte bilgi ve beceri öğrenim kaynakları temel önem taşımaktadır.

İntihar toplumsal etmenleri ve sonuçları bakımından toplumsal bir sorundur ve tek tek bireylerin intiharının engellenmesi ile önlenemez. Bu bağlamda önleme-koruma çalışmaları ruh sağlığı profesyonelinin tek başına çalışabileceği bir alan da değildir. Bu alanda yapılacak çalışmaların kapsamlı, sistematik olması gereklidir. Bu hem ruh sağlığı alanındaki mesleklerin zihinsel ve eylemli işbirliğini hem de çalışmaların devlet

eliyle düzenlenmesini gerektirir. Profesyonel bireylerin bu alandaki bilgi birikiminin ve becerilerinin artması, bu profesyonellerin riskli olguları yakalamasına, onlara yardım etmesine ve insanları korumasına büyük katkı sağlar. Öte yandan meslekler arası iş bölümü ve işbirliği ülke çapında örgütlenmenin sonuç vermesinin de temel dayanağı olacaktır. Profesyonel bireysel etkinliğin, ülke çapında örgütlü bir intiharı önleme programı içinde çok daha yüksek ve yararlı olması öngörülebilir. Böyle bir örgütlenmeyle profesyonellerin yardım süreci içinde kendilerinin travmatize olmasının da önü alınabilir.

Sürekli tıp eğitimi tıbbın her alanında her hekimin aralıksız sürdürmesi gereken bir yaklaşımdır; bu konuda her meslek mensubunun kendisi ve meslektaşlarının bilgisini güncel tutma zorunluluğu topluma karşı sorumluğudur. Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları'nın kuramsal öğretim açısından işlevi yadsınamaz. Bunun yanında sürekli mesleki eğitim ve sürekli mesleki gelişime katkıları da temel önemdedir. ***İntiharı Anlama ve Müdahale – Temel Kitap***'ı hazırlarken bu ikili ilkeyi aklımızda tutmaya çalıştık. İntihar davranışının geçmişinin, intihara karşı tutumun tarihinin, psikodinamik ya da sosyolojik açıklamaların doğrudan bir uygulama becerisi kazandırmayacağı iddia edilebilir. Buna karşılık intihara müdahalenin genel bir bakış açısı olmadan uygulanacak gündelik bir teknik beceriden ibaret olmadığı da tartışmasızdır. Kitabın kuramsal ve uygulayımsal yönleri arasındaki dengeyi korumaya çaba göstererek, alanda araştırma yürütenlere bir bakış açısı sağlayabilecek derli toplu bir kaynak olması yanında, olağan ruh sağlığı hizmeti verenlerin intihar olgusu karşısındaki mesleki uygulama gereksinimlerine de odaklandık.

İntihar davranışını bütün yönleriyle ele almaya çalıştık. Yine de, oldukça kapsamlı olmasına karşın eksiklerimiz olmuştur. Kitapta intihar davranışının ve intihara karşı tutumların tarihi, intiharın epidemiyolojisi, sosyolojisi, psikodinamiği, nörobiyolojisi, bu davranışın bazı özel gruplarda taşıdığı özellikler, riskin değerlendirilmesi, riskli hastaya müdahale, farmakolojik tedavisi, psikoterapisi, uzaktan müdahale yöntemleri, medya etkisi, adli yönleri ve ölenin arkada bıraktıklarına neler olduğuna yer verildi.

Bütün bölüm yazarlarına titizliğimize gösterdikleri sabır ve yazılara gösterdikleri özen için çok teşekkür ederiz. Kitabın baskıya hazırlık ve basım işlerini özen, titizlik ve ustalıkla yürüten BAYT kuruluşu yönetici ve çalışanlarının da yürekten bir teşekkür haklarıdır.

İntiharı Anlama ve Müdahale – Temel Kitap'ın okuru olacak meslektaşlarımıza, öğrencilerimize ve onların dikkat ve özen göstererek verecekleri hizmet yoluyla hastalarımıza yararlı olmasını dileriz. Kitaplık raflarında durmak yerine okunmaktan eskimesi ve yıpranması dileğimizdir.

Halise Devrimci Özgüven – Mustafa Sercan

1 Kendine Kıymanın Zaman İçindeki Yolculuğu

Mustafa SERCAN

Giriş

Güç bir yazı oldu. "İntiharın Tarihi" olarak düşünülen yazının başlığı bu hale dönüştü. Kişinin kendi canına kıyma davranışının tarihi ile ilgili okuma, intihara benzer durumları kapsayan geniş bir araştırmaya döndü çünkü amaçlanmış ölüm, sınırları silik komşulukları değerlendirilmeden anlaşılamıyordu. Başka amaçla yazılmış belgelerin içinden kişinin kendine kıyması ile ilgili bilgileri (tanıklık, kanaat, tutum, siyasa) seçip derlemek gerekti.

Güçlüklerden biri intihar kavramının geçmişini günümüzdeki anlamıyla araştırmaktı. Bugün ötanaziyi intihardan ayırsak da, geçmişte aradaki sınırın çok da belirgin olmadığını kabullenmek gerekti. Ötanaziden öte eski yazılarda intihar kavramının *şehitlik, kahramanlık ve fedakarlık* kavramlarıyla da iç içe geçtiğini, daha da eski metinlerde izlerin kurban olgusuyla karıştığını görmek şaşırtıcı oldu. İntiharla ilgili veriler düzensiz ve dağınıktı. Bir yandan "**kendini kurban etme törenleri"** intiharın ilk türü olarak tarih öncesinden işaret veriyordu. Öte yandan dikkatle bakıldığında uçları tarih öncesinden günümüze uzanmıştı.

Bir başka güçlük de yazıda derlenecek başlıkların belirlenmesi ve sıralanması oldu. Bu yazıda intiharın çeşitli yönlerinin ya da yüzlerinin tarihini derleme yolunu seçtim. Böylece yalnızca intiharın tarihini değil, hatta daha çok intihardan ne anlaşıldığının, intihar edene, intihar girişiminde bulunana nasıl bir tutum takınıldığının tarihini okuma olanağının zihnimi genişlettiğini hissettiğimi söylemeliyim.

Yazıyı da, üslubunu da birçok kez değiştirmem gerekti. Olağan, alışılmış makale üslubu, yapmaya çalıştığım işe uymadı. Aslında yapmak istediğim bir yandan yazı ve belgelerde, bir yandan zihnimde bir araştırmaydı; belki anlama çalışması demek daha uygun. O zaman üslup da okuru bu yolculuğa gözlemci kılmalıydı. Umarım okur da benim anlama yolculuğuma katılır. Bu yazı sanırım bir makaleden çok bir deneme gibi okunursa iyi olacak.